

LBRIS

We know
books

ADELA DAN

**La apus
de răsărit**

 UNIVERS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DAN, ADELA

La apus de răsărit / Adela Dan.

- București : Univers, 2025

ISBN 978-973-34-1853-5

821.135.1

La apus de răsărit

Autor: Adela Dan

© Editura Univers, 2025

EDITURA UNIVERS

www.edituraunivers.ro

ISBN 978-973-34-1853-5

CAPITOLUL 1

În care aflăm ce griji îl apăseau pe popa Gherghe într-o primăvară târzie

În Preciu, un mic sat de câmpie, iarna părea că nu se mai dă dusă, deși calendarul din bucătăria popii Gherghe arăta, fără urmă de îndoială, că până și luna martie, nu doar iarna, era pe terminate. Sub lumina lunii, zăpada întepenită de ger pe case sau frământată de picioare și roți de car cu noroi înghețat, pe uliță, făcea ca, de sus, din turlă bisericii, satul să pară scheletul ciudat al unei creaturi încovoiate înainte să moară într-un ultim gest de apărare în fața unui atac. Părea că trage să-și dea duhul așa, cu ulițele întinse ca două brațe descărnate de glod și cu degetele rășchirate, ca și când ar mai fi vrut să se agațe de viață.

Deși mic, satul nu era nici cel mai bogat, dar nici cel mai sărac din partea locului; dar, chiar și așa, iarna lungă și grea nu trecuse ușor peste el. De fapt, încă nu trecuse, ba chiar, în noaptea asta din martie '49, începuse iar să ningă

viscolit, spre fericirea copiilor și a netoților, dar și spre supărarea celorlalți. Orice gospodar zdravăn la cap se uita cu îngrijorare pe geam și apoi măsura cu privirea rezerva de lemne rămasă, paiele pentru vite și mălaiul din cămară.

Nici în casa părintelui Gherghe, ninsoarea târzie nu era privită cu ochi buni.

— Ia uite, iar ninge, dar-ar dracii! Ptui, Doamne, iartă-mă! zise părintele Gherghe cu ciudă, gândindu-se că a doua zi trebuia s-o ia din nou la picior către cimitir.

Avea o înmormântare a doua zi. Murise Văduva, o bătrână din celălalt capăt al satului, și alt popă satul nu mai avea. Îi trecuse de multe ori prin minte că, dacă el ar cădea la pat, sau, mai rău, ar da și el ortul popii, ce s-ar face oamenii fără el? Ar rămâne cu morții neîngropați sau i-ar îngropa fără slujbă, ca pe câini? Că din murit oamenii nu aveau să se oprească niciodată. Și nici nu renunțau să se căsătorească sau să aducă pe lumi alți creștini ce trebuiau, la rândul lor, botezați. Ceruse de multe ori la patriarhie încă un popă pentru parohia lui, îi și trimiseseră pe cineva, un popă scund și plin de viață, dar omul nu făcuse mulți purici în satul lor. După vreo două luni, și-a luat lucrurile și dus a fost. Și l-a înțeles, cine naiba ar fi rămas de bunăvoie în gaura asta de țară? Ar fi plecat și el, că nu avea copii, dar o avea pe preteasă și adunaseră și ei una, alta, nu mai puteau să lase totul așa și să plece unde vedeau cu ochii.

— Așa m-am săturat de frig și zloată! se zgribuli el în fața geamului.

— Poți să mai zici o dată, îl aprobă preteasa. Și nu mai sta și tu la geam, că de-aia ți-e frig, trage.

— Mă gândeam așa... numa' mort să nu fii pe vremea asta, că te înjură groparii de toate neamurile să sape pe vremea asta.

— Și popa cu dascălul, că trebuie să ajungă la cimitir, aprobă absentă preteasa fără să ridice ochii din farfuria cu șorici în care se băgase cu tot cu coate. Dar nu ne alegem noi când să murim și, sincer, și dacă aș putea să aleg, n-aș vrea să mor când e cald și bine afară. Mi-ar fi ciudă, zău așa, să plec într-o zi bună, cu soare.

Savura fiecare panglică de șorici, întâi privind-o pios, apoi adulmecând-o și abia la final ronțâind-o cu bucuria cu care un copil roade un cocoșel de zahăr, la bâlci. Spre deosebire de popa Gherghe, o arătare slabă și lungă cât o zi de post, numai barba era de el, preteasa era mică și rotofeie ca o pâinișoară pusă la dospit pe sobă. Dar nu doar la chip și statură erau cei doi foarte diferiți, ci și la fire. În timp ce popa Gherghe era mereu agitat, neliniștit și frământat de gânduri doar de el știute, preteasa era netulburată ca un lac de munte primăvara. Cumva, viața îi adunase ca să se completeze unul pe celălalt. De fapt, ca să fim drepți, verișoara a treia după mamă a popii le făcuse cunoștință, popa avea nevoie să se însoare ca să fie

hirotonisit, iar preoteasa avea nevoie să se mărite până nu-și mânca și toată zestrea, nu doar găinile din curtea părintească. De completat, s-au completat ei, dar mai cu frică de Dumnezeu și doar în zilele care nu erau de post, și probabil și de asta nici nu reușiseră să aibă urmași după atâția ani de căsnicie. Așa că, după ani în care preoteasa, fără știrea popii, a tot umblat la babe și vrăjitoare, doar- doar o rămâne grea, după ani în care popa și-a rupt genunchii în rugăciuni tot cerând un copil, s-au împăcat, într-un final, cu gândul. Își duceau zilele și nopțile în ritmul lor – preoteasa, cu dulcețurile și gogoșile ei cu brânză, popa, cu gândurile și rugăciunile lui. Și, ca să-și împlinească într-un fel menirea de părinți care îi ocolise, îl luaseră în grijă pe Cănel, un copil al nimănu ajung în sat fără să știe nimeni exact cum și crescut din poartă-n poartă, de tot satul. Pe jumătate înfiat, pe jumătate luat băiat în casă, Cănel nu îi supărase niciodată cu nimic, ba dimpotrivă, era liniștit, mereu săritor și plin de bunăvoință.

Prin felul lui de a fi, popa Gherghe își făcea mereu griji, de multe ori din nimic, dar în seara asta și de câteva seri încoace, frământarea lui avea și un motiv cât se poate de întemeiat: nu doar iarna nu se dădea dusă din Preciu, ci și comuniștii care veniseră în toamnă și-și făcuseră sediu în școală. Om citit, popa Gherghe simțea pericolul pe care îl aduceau cu ei acești venetici. Citea gazeta de câte ori o prindea și nu-i plăcea deloc ce scria în ea.

Printre rânduri, popa putea să citească despre vremurile urâte care aveau să vină cât de curând și înțelegea că tot ce aflase până acum, de la oameni și din gazete, era doar începutul. Auzise vorbe șoptite despre sfinți părinți luați fără vină la închisoare și torturați, puși la munci grele și chiar omorâți, despre oameni împușcați în pădure doar pentru că erau țărăniști sau țineau cu alt partid decât cu al comuniștilor, despre multe și neînchipuite rele la auzul cărora s-ar fi cutremurat chiar și un paznic la ocnă. Părea că se întoarce lumea cu fundul în sus, lumea aceea în care el se născuse și crescuse, cu „mulțumesc“ și cu „rogu-te“, cu cărți citite pe liniște în grădină, cu o linguriță de dulceață de cireșe și un pahar de apă, cu doamne care știau să poarte o conversație plăcută ore în șir, fără să te plictisească și, mai ales, cu liniștea zilei de mâine plictisitor de previzibilă. Oamenii îi salutau cu „sărut mâna“ pe preotul satului, pe învățător și pe primar, ținându-și căciula în mână. Munceau și se bucurau de sărbători și de ziua de duminică. Cine știa carte era ascultat și respectat și cine muncea avea, cine nu, nu. Acum, lumea lui și a celor din jur era pe cale să se răstoarne și asta nu-i era deloc pe plac, ba dimpotrivă.

— Toți puturoșii, toții neterminații, toți descultii s-au băgat în partid, zise popa cu năduf. I-am văzut eu, intră în școală cu căciula în cap, ca păgânii. Scuipă pe jos, înjură de sfinți și vor să ne vadă pe toți ca ei, săraci și proști. Ai

o vacă în curte? Ești chiabur. Ai o palmă de pământ și două cărți pe masă? Ești reacționar. Ai o gospodărie închegată, mai mult de două clase și o slujnicuță în casă? Ești dușmanul poporului. Dă tot la colectiv să te iertăm! Dacă vrem, că poate nu te iertăm și te băgăm la pușcărie, depinde cum ne place sau nu fața ta.

— Păi, da', cred că e ușor să dai totul la colectiv dacă ești rupt în cur și n-ai nimic de dat, semnezi la colectiv și dai partidului zdrențele de pe tine și puricii de pe mătă. Țăstia au impresia că s-a întâlnit hoțu' cu prostu'.

— Așa e. Și au și boală pe noi, țăstia de avem o brumă de agoniseală, le e ciudă! De parcă ei au vrut să muncească și noi, oameni răi, le-am dat peste mână. Au venit ei cu sapele în spate și cu coasa pe umăr și au zis, dați-ne pământ că noi vrem să muncim, nu vrem să stăm toată ziua la poartă și la crâșmă și noi, nu, nu, dați-o hăii de muncă, mai bine mergeți de luați o țuică la bufet și trageți de pahar toată ziua! Și am auzit (cobori vocea cu teamă), am auzit că pe ăia care nu vor să semneze îi snopesc în bătăi și-i și omoară.

Preoteasa se opri din ce făcea și ridică ochii la el. Îl privi atentă, ca și când ar fi vrut să-i ghicească gândurile.

— Da' zici că nouă or să ne facă vreun rău? Ar fi în stare?

— Eu știu? Nimeni nu știe ce e în capul ăstora.

— Eu nu cred asta, doar ești popă! Slujești pe Dumnezeu. Și oamenii se tem de preoți, știm toți. Și-apoi, hai să ne

gândim puțin, ei nu se însoară? Nu-și botează copiii? Nu le mor oameni din casă?

— Țăstia? Vezi-ți de treabă! Țăstia nu se tem de nimic, doar de muncă se tem. Și nici de Dumnezeu nu au frică. De fapt, am auzit că nici măcar n-au voie cu Dumnezeu, nu le dă voie partidul. Dacă îi prinde careva în biserică, e vai de ei. Îi dau afară din partid sau chiar mai rău de atât. Doar câțiva, cu frică mai mare de Dumnezeu decât de partid, își mai botează copiii, dar pe ascuns, acasă, în bucătărie. Și, când mor, nu-i îngroapă cu popă. Zău, adăugă el, văzând privirea neîncrezătoare a preotesei.

— Dar cum? Le dă drumul la vale, în groapă? răsese preoteasa.

— Râzi tu, dar eu am auzit că-i arde ca pe ciumați acolo, la Capitală. Țăstia sunt niște imbecili dați cu Satana. Dar vorba e, noi ce facem acum? adăugă popa, uitându-se lung pe geam cum ninge.

Începeau să se ridice zorii, dar ziua care avea să vină nu le aducea nici primăvara și nici plecarea comuniștilor din satul lor. Și nu le aducea nici moartea. În adâncul sufletului lui mare și bun, popa mai credea în dreptatea cerească și spera să-i trăsnească vreun fulger, deși nu era vremea furtunilor, dar el știa că puterea lui Dumnezeu e mai presus de anotimpuri. Sau măcar să calce toți pe vreo bombă rămasă întreagă din război sau să-i lovească pe toți o molimă fără scăpare. Cu inima lui de copil care mai

crede în zâna bună, popa încă spera că molima asta avea să lovească doar comuniștii și să-i ocolească pe ei, oamenii cu frică de Dumnezeu. La urma urmei, mai văzuse asta când molima lovise Egiptul și evreii lui Moise nu pățiseră nimic, deci lui îi era clar că, dacă Dumnezeu vrea să-i scape de nelegiuți, poate. Doar că părea că acum nu vrea. Probabil vrea să ne pună la încercare, îi găsea el scuze.

Doar că Dumnezeu, urmând o logică pe care popa începuse s-o pună la îndoială, avea socotelile lui doar de El știute. Poate avea de pedepsit, poate avea de dat lecții, numai El știa. Una peste alta, comuniștii nu doar că nu piereau, ci se înmulțeau ca potaia lelii Mia care se împerechea prin gard cu toți câinii satului și turna cu hărnicie căței după căței.

Zi după zi, erau tot mai mulți. Veniți cu bicicleta, aduși cu căruța sau, ăia mai șefi, cu mașina, se mutau în Preciu ca boala, în omul sărman. Mulți veneau singuri, alungați din alte părți fie de familii, fie de sărăcie. Loaze care toată viața fugiseră de muncă și golani care se plimbau din loc în loc își găsiseră în partid familia pe care n-o avuseseră niciodată și în Preciu, casa. Mai erau, apoi, cei care veneau și cu câte o leșinată după ei sau chiar cu toată familia. Fie fugiseră de acasă să-și unească sărăciile prin altă parte, fie le lăsaseră borțoase fără nuntă și aici scăpau de judecata lumii că nimeni nu știa cine sunt și de unde vin.

— Să salvăm măcar ce mai putem din ce avem. Cât mai putem, zise popa.

— Înainte de toate, să pitim cocoșeii de la tata, înainte de toate. Și tacâmurile de argint primite la nuntă, și broșa aia mare cu piatră verde. Vai, haina mea de blană și serviciile de porțelan de Dresda, își puse preoteasa mâinile în cap.

— Lasă troacele, că nu știu ăștia ce e ăla porțelan fin. Mai bine ascundem toate cărțile, că alea ne bagă în belea.

Discursul asupra metodei al lui Descarters, Gargantua și Pantagruel, Scrisorile Doamnei de Sévigné și dragul de Molière, cărțile iubite ale popii, erau dovezile crimei împotriva prostiei și minții încuiate, crimă pe care comuniștii o pedepseau cu mulți ani de ocnă.

Popa Gherghe mai privi o dată pe geam. Începea să crape de ziuă și marginea cerului se înroșise ca zăpada când tăiau câte un pui să-l bage în oală, duminica.

Afară, câinii începură să latre de-ai fi zis că sunt gata să rupă lanțul. Părintele se repezi la geam. Zloata de afară și vederea slabă venită cu anii nu-l lăsau să vadă mare lucru, dar, chiar și așa, zări o siluetă sărind gardul și fugind prin curte.

Fără să-i spună nimic preotesei (nu voia s-o sperie, fiindcă femeia suferea de mult timp cu inima), își trase repede bocancii în picioare și se duse peste Cănel, să-l trezească.

— Cănele, scoală, mă, că e ceva în curte!